Szakonyi Károly

Műfaji szabályok

Önkéntes egyetemi hallgató barátom, eddig is kitűnő novellákat írt, de vesztére felvette a novella spec. kollégiumot, és most felülvizsgálja műfaji ismereteit. A szombat déli tanórákon Sherwood Anderson került szóba, vele kapcsolatban Gertrud Stein szalonja, és feladatként el kellett olvasnia néhány novelláját, hogy beszélhessünk a műfajról. A tisztelt olvasó már értesült barátom okos szövegéből, hogy milyen hatással volt rá a téma. Bevallja, hogy nem hagyta békén a kérdés.

Lelkifurdalásom van, mert azóta különös figyelmet fordít a „szabályra". Holott nincs szabály. Úgy nincs szabály, hogy mégis van, ha nagyon szigorúak akarunk lenni. De miért legyünk azok? Vagy miért ne? Ebbe könnyű belegabalyodni. Hiszen úgy tartjuk, hogy a művészetben mindent szabad, csak unalmasat, érdektelent nem.

Noha azzal a példával világítottam rá a novella és az elbeszélés különbözőségére, amit dolgozatában meg is említ, hogy ha belépsz egy sötét szobába, és zseblápáddal valamelyik sarokba világítasz, az enteriőrből következtetsz az egész helyiségre, ám ha felgyújtod a villanyt, láthatod az egészet. Az előbbi a novella, az utóbbi az elbeszélés.

Például Hemingway Fehér elefántforma hegyek című írása abszolút novella. Azért mert rövid? Nem. Hanem mert csak érzékelteti a témát. Mondhatnánk azt is, hogy áttetsző, mint egy fátyol. Hogy finom. De nem novella-e Sommerset Maugham Eső című írása is? Holott részletező és terjedelmes.

Nehéz kérdés ez.

Továbbá felmerült, mi a különbség az elbeszélés és a regény között? Vagy a kisregény és a nagyregény között?

És egyáltalán: mi a regény?

Azt gondolom, hogy Kosztolányi Édes Anna című *könyve* elbeszélés. Vagy kisregény. Tehát nem komplikált szövésű, sok szálú, a szálak váratlan találkozásának bonyolult kompozíciója. Mert a regény az Móricz Erdély trilógiája. (Manapság pedig, mondjuk Spiró György Fogság című műve.)

Gyurkovics Tiborral is beszéltünk erről, azt mondta, regény igazán Amerikában vagy Oroszországban születhet, mert ott nagyok a távolságok, tehát a történetek szélesen hömpölyöghetnek. A regény tehát horizontális műfaj, míg a novella (és a vers) vertikális. Kis népnek, kis országnak igazán ez utóbbi kettő a termő talaja. De továbbmehetünk: a vers a

költőből benső világából fakad, a novellához azonban szükséges a külső világ megélése, az élet- és társadalomismeret. *Anyakönyvezett* neve tehát epika, de mégis csak belülről, *gyomorból*, s nem *fejből* (okoskodásból) születik.

A pincér csak nézi, ki ez a hetenként szombat déli nyitáskor megjelenő két pasas, mindig a *szokásost* kérik, és érthetetlen dolgokról vitatkoznak.

De igaz is, érdemes ennyit kukacoskodni? Valamely írás jó vagy nem jó – ennyi az egész.

Azért nézzük a lírát. Nincs szabály (ma már) szabadvers vagy rímes... Ugyanakkor nem akármit nevezhetünk szonettnek vagy haikunak. Ezeknél be kell tartani a szabályt.

Fogy a sör, mártogatjuk a lepényt a sajtmártásba, és ilyesmiről beszélgetünk, holott már mindketten túl vagyunk mindenféle irodalmi (szakmai) problémán, de mégsem tudunk elszakadni a témától. A jó pap is holtig tanul. De ha nem is a tanulásról van szó, a fejtegetéseknek mégis van haszna: az inspiráció. A lanyhuló kedv szárnyra kap. Ahogy hajdanán (hatvanas évek) ültem délelőttönként a Rákóczi út egyik kis presszójában, a Marikában, és egy szimpla mellett írtam, (novellát) aztán három óra felé kezdtek beszállingózni a barátok (írók, költők) letelepedtek az asztalomhoz, és ment délután a beszélgetés mindenféléről, amiből mindig ki lehetett nyerni valami érdekeset. Hatottunk egymásra. De volt ilyen a Belvárosi kávéházban, az EMKÉben, a Metropolban is.

Drága jó Farkas Laci barátomnak, örökös szerkesztőmnek mondogattam mindig, nagy baj, hogy a kritika nem foglalkozik a stílussal. Pedig érdemes elkalandozni ezen a téren is. A stílus teremti meg a művet, teszi igazzá a tartalmat. Úgy kell írni, mondta Kosztolányi, hogy ha megharapom, vérezzenek a szavak. Vagy ahogy a fiatal Gelléri Andor Endre felelte Mikes szerkesztő úrnak, amikor Móricz Zsigmondról kérdezte, hogy nála a szavakkal születik az élet. Van jó író és van nagyon jó író. A nagyon jó írónak jellegzetes stílusa van, a második mondat után rá lehet ismerni a szerzőjére. Az is szóba került már köztünk, hogy vannak híresen fontos könyvek, világirodalmi nagyságnak mondott írók, akiket hiába próbálsz olvasni, nem megy. Nem kapcsol rá az agyad. Miért? Pedig a témája fontos. De talán mert csak nagyon bölcsen, pontosan, szabályosan fogalmaznak, de a szavakban nem csörgedez, mint Móricz szavaiban, az élet. A sznob vélekedés szerint az ilyen könyvek az értékesek. Ezért aztán az ember korholja magát, ha néhány oldal után leteszi.

Csak mondjuk, mondjuk, egyszer csak fél kettő. Vagy már két óra? Menni kell, mert barátomnak még be kell fejezni a főzést. Jövetele előtt

már feltette a fazékba a marhafartőt, jól bezöldségezve, fűszerezve, haza érve majd leszűri a levest, a főtt húshoz paradicsommártást készít meg tört krumplit... Az író és a szakácsművész vetekedik benne, a konyhai illatfelhőkben Krúdyra gondol. A stílus, igen a stílus.